

INHOUD

Uiteengescheurd 9

Nawoord van de vertaalster 323

SITUATIE VAN ROND 1905

BUDAPEST
Grosswarden
Nagyvárad
Szeres
Szamosközard
Ozark
Kolozsvár
MEZSEG
Ovárszék
Hunyad
Vajfala
Torda
Ováras
Ovárszék
Atyus
Gosárd
Márosvásár
Lelénya
Világ
Továs
Máros
S Y V A N I E
O Brassó
O Pághal

VORSTENDOM ROEMENIË
VORSTENDOM SERBIË
VORSTENDOM MONTENEGRO
OSMANSE RIJK
KONINKRIJK GRIEKENLAND
VORSTENDOM BULGARIE

VAS
BALATON
Fehérvár
Simónvási
BUDAPEST

ZWITSERLAND
Omeran
Venetië
Poreffino
K O N I G R I J K I T A L I E

0 100 200 km

Bálint Abády stapte geruisloos de duistere loge binnen.

Het was de derde van rechts, hun familieloge. In Kolozsvár was het de gewoonte vaste zitplaatsen te huren, en iedereen die het zich kon veroorloven had een eigen stoel.

Op de tast hing hij zijn mantel op, en wat verblind door het toneellicht liep hij naar voren om te gaan zitten. Hij zat op de beste plaats, want zijn moeder was in Dénestornya achtergebleven. Bálint had zich met de auto naar de stad gehaast voor de operavoorstelling van vanavond, de feestelijke première van *Madama Butterfly*, met in de hoofdrol niemand minder dan Yvonne de Tréville, de beroemde sopraan van de Opéra Comique, die in die tijd vaak optrad in Kolozsvár.

Hij was iets te laat, de voorstelling was al geruime tijd bezig. De zangers begonnen net aan het laatste grote duet van de eerste akte, een tweestemmig lied dat zinderde van hartstocht en wild verlangen. Violen en altviolen zetten het pulserende ritme van de zeskwartsmaat in en boven dit alles rees de honingzoete stem van de Parijse ster uit.

Nauwelijks had Bálint zich echter overgegeven aan de muziek, of hij werd bevangen door een wonderlijk, onrustig gevoel. Een onrust alsof er een ontzagwekkende kracht nabij was, machtiger dan deze machtige muziek. Er joeg iets langs zijn zenuwen. Als door een magneet aangetrokken draaide hij zich om.

Schuin achter hem zat Adrienne Milóth.

Haar aanwezigheid was volkomen onverwacht. Het gerucht ging dat ze niet in de stad was, maar bij haar dochtertje in Zwitserland. Het was onverwacht dat ze al teruggekomen was, en puur toeval dat zij en haar zusje Margit deze avond in de opera aanwezig waren, als gasten in de Gyalakuthy-loge van gravin Adelma, precies naast die van de Abády's.

Ze zat heel dicht bij hem, en toch was haar aanwezigheid zo onwaarschijnlijk dat ze wel een geestverschijning leek.

Slechts de weerkaatsing van het maanlicht op het decor verlichtte haar smalle, licht gebogen neus, wangen en volle lippen, haar blanke hals en schouders boven de diep uitgesneden zilverkleurige japon. Al het andere verzonk in het duister van de zaal.

Ze keek onbeweeglijk voor zich uit. Star. Het maanlicht op het toneel

legde een smaragdgroen emaille over de irissen van haar wijdgeopende ogen. Roerloos als een standbeeld zat ze in haar stoel, al had ze Bálint ongetwijfeld opgemerkt toen hij zo voorzichtig binnenkwam – haar zetel stond immers zijwaarts en naar het midden gewend, terwijl de leunstoel waar Bálint naartoe was geslopen recht tegenover het toneel stond.

En nu zat hij hier, zo dicht bij haar dat hun armen elkaar bij de geringste beweging wel moesten raken. Hier kon hij onmogelijk blijven!

Het was onbestaanbaar om zo naast elkaar te zitten alsof ze vreemden waren. Samen te luisteren naar die hartstochtelijke muziek, een en al wanhopig verlangen, liefde en begeerte. Nee! Nee! Hier mocht hij in geen geval blijven. Hij kón het ook niet.

Hun gezamenlijke liefdesgeschiedenis overviel hem met zoveel geweld dat er een rilling over zijn hele lichaam liep. Geluidloos stond hij op en bijna wankelend glipte hij de loge uit.

Zomaar weglopen kon hij echter niet.

Hij ging de trap af naar de begane grond en liep naar het andere uiteinde van de hal, waar hij op goed geluk een van de deuren van de grote zaal opende en met zijn jas aan naar binnen stapte.

Daar, in het diepzwarte donker onder de balkonloges kon niemand hem zien staan. Op die plek zou hij het einde van het eerste bedrijf afwachten; dan pas zou hij het gebouw ontvluchten, vlak voordat de kroonluchters werden aangestoken. Tot die tijd kon hij hiervandaan naar Adrienne kijken, die hij al langer dan een jaar niet had gezien – en ook toen slechts één keer, van grote afstand.

Ze was niets veranderd. Alleen haar gezicht scheen hem iets magerder toe, en er leek een bittere trek om haar mond te liggen. Haar vorstelijke schoonheid was echter dezelfde gebleven als toen ze met lichaam en ziel de zijne was, de vrouw die hij als zijn levensgezel had gekozen voordat het noodlot hen uiteendreef. In zijn verbeelding ontdeed hij haar van de harnasachtige kledingstukken en zag hij haar voor zich, zoals eens in Venetië, – vierenhalf jaar geleden – en later in zijn boshut of in de Uzdyvilla in Kolozsvár of die paar keren in Mezővarjas en Boedapest – overal, waar hun thuisloze liefde onderdak vond. Zijn hart werd bevangen door bitterheid. Deze vrouw had hij moeten opgeven, en nog wel op haar eigen bevel! Addy had hem te verstaan gegeven dat hij een ander moest huwen, de kleine Lili Illésváry.

Zonder dat huwelijk zouden ze elkaar niet meer kunnen ontmoeten! Dat had Adrienne hem geschreven, maar aan die voorwaarde had hij niet kunnen voldoen. En daarom had hij haar sindsdien niet meer kunnen zien...

Het duo jubelde voort. De melodie vol juichend liefdesverlangen ontwikkelde zich steeds magistraler. Twee keer klonk vanuit de diepste registers van het orkest de duistere klank van de shinto-priester met zijn vloekmotieven, die de honingzoete melodie doorkliefde. Voor Bálint was het alsof de muziek zijn lot en dat van Adrienne verbeeldde en hun hele verleden opriep. En weer steeg op het toneel een lied van verlangen op, krachtiger dan ooit, dwingend en triomfantelijk – lente, maanlicht, bloeiende bomen en een verheven melodie – schallend galmden de stemmen en als door een storm werd alles weggevaagd door de macht van het zinnelijke, verbeeld door de tot het uiterste gespannen bruisende klanken van het orkest. Ja! Dit was de muziek van hun verleden, van hun verzonken verleden...

Het doek viel, begeleid door een orkaan van applaus. Bálint ging snel de deur uit en verliet het gebouw.

Daarbuiten was het een kille oktobernacht. De hemel was helder, de stoepen glansden, want het had licht gemiezerd die middag.

Hij begon doelloos door de donkere stad te lopen, om maar in beweging te zijn. Om alleen te kunnen zijn. Helemaal alleen, met alles wat hem deze avond in alle hevigheid had overvallen. Toch keek hij onbewust op zijn horloge. Kwart over negen. Na de voorstelling werd hij bij de prefect verwacht, die als hoofdintendant van het theater in Kolozsvár een feestelijk diner had georganiseerd ter ere van de Franse operazangeres... Dat zou echter niet voor middernacht beginnen... Tot die tijd kon hij blijven lopen. Hij moest wel. Misschien kon hij op deze manier de verbittering machtig worden die hem na het zien van Adrienne overspoeld had. Langzaam en zonder doel stapte hij steeds maar verder voort.

Zodra hij over de uitgestorven straat begon te lopen, werd hij overvallen door zijn herinneringen. Verwarde, onsamenhangende herinneringen, zonder enige ordening. Hij liep alsof hij ze wilde ontvluchten. Want hij wilde verdwijnen! Zich verstoppen! Zoals hij ook deze zomer had gedaan toen hij Adrienne zag lopen, één enkele keer!

Hij was net uit de kliniek gekomen waar hij een van de stalknechten van Dénestornya had ondergebracht. Tussen de ijzeren spijlen van het hek door ontwaarde hij Addy, aan de overkant van de weg.

Ze liep de heuvel op, met lange, gelijkmatige stappen. Bálint dook weg achter de gebeeldhouwde stenen poortzuil, om niet gezien te worden. Vandaar volgde hij haar met zijn blik totdat ze gepasseerd was. De vrouw keek links noch rechts, alleen recht voor zich, met iets geheven kin. Ze ging vast naar 'Het huis met het groene dak', het psychiatrisch ziekenhuis hoger op de heuvel.

Ze gaat bij haar man op bezoek, die daar opgesloten zit! – dacht Bálint bij zichzelf, – bij die waanzinnige kerel van wie ze nooit heeft gehouden, en die haar nooit heeft bemind.

En zijn hart raakte vervuld van afgunst, als een banneling die heel in de verte een glimp ontwaart van het gebergte op de grens van zijn vaderland...

Dit keer kon hij zich echter niet verstoppen. Hij moest wegrekken, ontsnappen uit het theater, doelloos rondstruinen door de duistere stad! Zijn voetstappen leidden onwillekeurig in de richting van het centrale plein. Hij werd beheerst door een ongewone willoosheid, alsof al zijn krachten verslonden waren door het abrupte besluit om de opera te verlaten en zich los te rukken uit Adriennes nabijheid.

Hij bleef alsmaar doorlopen, al zag hij nauwelijks waar hij zich bevond. Op de hoek van het marktplein stond hij plotseling stil, hij was haast tegen het kraampje van de kastanjeverkoopster op gebotst. Lichtelijk beschaamd kocht hij een puntzak vol gepofte kastanjes die hem gediensig door de marktvrouw werd aangereikt. Hij begon het zakje werktuiglijk open te vouwen, maar toen hij zijn hand erin stak schoot hem te binnen dat hij nog naar het diner moest en dat zijn vingers zwart zouden worden van de beroete kastanjes. Hij liet de tuit onaangeroerd in zijn binnenzak glijden. Onderweg kwam hij vast wel ergens een kind tegen dat hij de kastanjes cadeau kon doen.

Hij moest er meer dan een tegengekomen zijn, aan de overkant van de ijzeren brug was hij zelfs langs een groepje opgeschoten jongens gelopen, maar tegen die tijd was hij allang vergeten wat er in zijn binnenzak zat.

Ja! Hij had met Lili Illésváry moeten trouwen. Dan zou alles nu anders zijn geweest. Dan zou hij Adrienne kunnen ontmoeten en in verholen taal met haar kunnen praten over de gebeurtenissen van vroeger; op zijn minst als goede vrienden, als het dan niet anders kon. Dan zou hij haar in ieder geval kunnen zien, haar een hand kunnen geven, haar lenige vingers kunnen kussen... En dan zou hij ook een thuis hebben, een gezin, en niet zo over straat hoeven zwerven in de wijde wereld. Ja! Dat had hij moeten doen! Maar ook dat had hij vergooid, die kans op halfslachtig en lauw geluk, wat zo'n huwelijk voor hem betekend zou hebben. En nu had hij niets, geen liefde, geen gezin, niets!

En dat terwijl alles van hem afhing. Van hem alleen. Maar hij had zijn kans verspeeld, halverwege december, toen hij in Jablanka was.

De heer des huizes, Antal Szent-Györgyi, en zijn zoons hadden hem met een zekere verwachtingsvolle blijdschap ontvangen. Heel terughou-

dend natuurlijk, zonder hun gevoelens openlijk te tonen en zonder enig opzien te baren, zoals het de huisstijl van Jablanka paste; Magda Szent-Györgyi gaf al iets meer bloot, ze begroette hem met een ondeugende glimlach en drukte hem ongewoon stevig de hand; en tante Élize, mevrouw Szent-Györgyi, heette hem welkom met een liefkozende vriendelijkheid die nog warmer was dan anders, en al doelde ze met geen woord op de huwelijksplannen waar blijkbaar iedereen een vermoeden van had, toch waren haar bemoedigende blik, de strelende hand en de moederlijke klank in haar stem bewijs genoeg dat ze met een welwillend gemoed en een lichte ontroering getuige was van de bedoelingen van haar jonge neef. Ook aan Pfaffulus was te zien dat hij overal van op de hoogte was. Uiteraard liet hij niets merken, maar zijn dikke wenkbrauwen bewogen bijzonder veelbetekenend, als de voelsprietten van een boktor, toen hij Abády een hand gaf. Pfaffulus, of eigenlijk abt-kanunnik Czibulka, was al enkele dagen op Jablanka, want dit jaar viel de gebruikelijke grote jacht laat in het jaar, in de adventstijd. Hij was uit Nagyszombat gekomen en las elke dag de mis in de kapel van het kasteel. Bálint voelde dat iedereen zijn voornemen kende en toejuichte.

Lili ontmoette hij toen veel anderen uit het gezelschap al bijeen waren gekomen voor het diner in de anderhalve verdieping hoge stuczaal die nu de grote salon was maar oorspronkelijk als refter had gediend voor de monniken van de kluizenaarsorde in het voormalige klooster.

Ze kwam binnen door de deur aan de overkant van de zaal, uit de bibliotheekkamer. Bálint zag haar al van verre.

In haar witte tulen japon leek het alsof ze lichtjes voortgleed over het glanzende parket. Ze kwam aanlopen met de rustige zelfverzekerdheid van meisjes uit de beau monde, en knikkend naar degenen die ze al eerder ontmoet had, begroette ze twee jachtgasten uit Wenen die pas aangekomen waren. Opnieuw bewonderde Abády de feilloze manier waarop het meisje bewoog. Wat paste die omgeving goed bij haar, de reusachtige witte zaal, de rood-met-gouden meubels, de kolossale portretten in hun weelderige lijsten – alles paste bij haar als een raamwerk waarin dit schuimwitte wezen bijna broos leek, vederlicht door de ruimte zwevend als een vlinder, terwijl tegelijkertijd het staalharde van haar afkomst ook voelbaar was. Zou dat nu de vrouw zijn die zijn echtgenote werd?

Ze was een nakomeling uit vele uitgelezen geslachten, met voorouders die rijk en onafhankelijk waren en het daarom nooit nodig hadden gehad een lelijkheid te huwen vanwege de bruidsschat, of een tweederangs iemand te kiezen uit knechtschap.

Maar daar kwam Lili al bij Abády aan. Haar pas versnelde niet, haar houding veranderde evenmin, maar in de manier waarop ze hem een

hand gaf, lag een zachte overgave, en in de vergeet-me-nietjesblauwe ogen verscheen een gelukzalige glinstering.

Ja! Zo was het. Dat waren de dingen die hij zag, die zijn geheugen registreerde op het moment van weerzien.

Daarna waren de eerste, tweede en derde jachtdag gevolgd. Lili was verschillende keren aan zijn zij, zo ook op de dag van de grote strek, waar zij tweeën opnieuw aan de punt van de rechterflank liepen. Urenlang waren ze bij elkaar. Ook gingen ze 's middags wandelen, natuurlijk niet samen, maar met de andere jongelui erbij, al lieten die hem vaak met Lili alleen, door twintig, dertig passen achter te blijven. Bij die gelegenheden zweeg het overigens spraakzame meisje, alsof ze het aan de man toevertrouwde om een thema te kiezen. Ze wachtte natuurlijk tot hij haar zou vragen.

Toen had hij het moeten doen! Daar in de lange haagbeuklaan die naar het uitkijkpunt leidde. Of op de terugweg, nadat ze bij de volbloedmerries waren geweest.

De bevroren aarde was bedekt met een dunne laag poedersneeuw die zacht knerpte onder hun voeten. De anderen waren nog bij het paddockhek. Ja! Toen had hij iets moeten zeggen! Misschien had hij daar die paar banale woorden kunnen uitspreken, de formules om iemand ten huwelijk te vragen. Hij deed het niet. En wat een stomiteit om het niet te doen! Maar in het winterse landschap scheen zijn stem hem kil toe, afstandelijk en zonder geestdrift, ja zelfs bijna zakelijk. Al was dat misschien niet eens zo erg geweest, het meisje verwachtte die woorden immers.

Op de brug over de molenbeek stond hij stil. Hij overwoog in de richting van de allee in het centrale park te gaan, het zou hem goed doen op dit nachtelijk uur in het uitgestorven plantsoen te lopen. Daar zou hij nu geen mens tegenkomen. Hij zette enkele stappen die kant op, maar stond opnieuw stil. Nee, dat was niet goed! Daar moest hij de weg oversteken en dan zouden zijn lakschoenen modderig worden, terwijl hij was uitgenodigd voor het diner om halftwaalf. Nee, hij moest aan deze kant op de stoep blijven lopen, daarop lag alleen een dun laagje water door de regenbui van vanmiddag. Dat kleine beetje vocht zou geen vlekken achterlaten.

Zo liep hij verder in de richting van het spoor.

Een jaar geleden! Ja, toen had hij de herfst in de hoofdstad doorgebracht. Ook toen maakte hij elke dag urenlange wandelingen en liep hij doel-loos door de straten om zijn groeiende onrust enigszins te kalmeren. Hij wachtte toen op Adriennes brief, de allesbepalende brief waarin ze zou aankondigen dat ze bereid was de scheiding af te dwingen. Er kwamen

echter slechts woorden van uitstel – ‘nu kan het nog niet... wacht... nu nog niet’ – ja! – zulke dingen schreef ze, en hij, Bálint, begreep toen nog niet voor welk vreselijk dilemma Addy zich op dat moment geplaatst zag, bij het zien van de naderende krankzinnigheid van haar echtgenoot – waardoor uiteindelijk alles was stukgelopen waar ze zich samen op voorbereid hadden...

Adrienne! Waar dacht zij nu aan? Zat ze nog op haar plaats in de opera? Of was zij ook vertrokken? Wat zou zij gevoeld hebben toen ze deze avond bij toeval naast elkaar terecht waren gekomen? Zij moest ook overstuurd zijn geraakt door het onbarmhartige spel dat het lot met hen speelde...

Zoiets mocht niet nog eens gebeuren! Morgenochtend vertrek ik meteen! – besloot hij. Als ik niet toegezegd had voor dat onnozele diner, kon ik vannacht nog weg...

Terug naar Dénestornya, naar zijn moeder. Het oude kasteel was de enige plek die hem enige rust gaf. De schoonheid, de eeuwenoude betovering ervan. Een thuis. Maar ook daar hing over alles een waas van stille droefenis, want in het reusachtige huis waren ze altijd maar met zijn tweeën: hij en zijn oude moeder. Altijd zij tweeën. Verder was er niets. Geen jong leven. Geen toekomst.

Als hij Lili gevraagd had, daar op Jablánka, zou er tenminste hoop op een toekomst zijn. Wat een waanzin, dat hij het niet gedaan had...

En dat terwijl het overduidelijk was dat de familie van het meisje op haar eigen stille manier elke hindernis uit de weg had geruimd. Zelfs aan de godsdienstige verschillen hadden ze gedacht. Ze stelden hem gerust dat zijn protestantse gezindte voor de katholieke familie geen beletsel zou vormen. En dat maakten ze hem op ingenieuze, fijnzinnige wijze duidelijk.

Die herinnering kwam hem bijzonder helder voor de geest, misschien omdat de wijze waarop het gebeurde zo verrassend was.

Op de middag van de tweede jachtdag was Bálint, nadat hij zich omgekleed had, vanuit zijn kamer op weg naar de grote zaal, toen hij op de gang Pfaffulus tegenkwam. Op een of andere manier had Abády het gevoel dat Pfaffulus op hem gewacht had.

‘Heeft u geen zin, jonge vriend, om de kapel te bekijken?’ sprak abt-kanunnik Czibulka met een licht Slowaaks accent. ‘Het is echt de moeite waard, hij is bijzonder mooi.’

Ze keerden terug en wandelden naar de achterste vleugel die de binnenhof van het gewezen klooster afsloot, recht tegenover de toegangspoort van het kasteel. Halverwege die vleugel zat het machtige kerkportaal. De geslepen stenen kozijnen staken breed uit boven de rijk geornamenteerde